

Politikk for fremtidens arbeids- og samfunnsliv

Tid for omstilling

YS er en partipolitisk uavhengig hovedorganisasjon i norsk arbeidsliv. Vi har ikke bindinger til politiske partier eller ideologiske retninger, men samarbeider der dette bidrar til gjennomslag i saker som er viktige for medlemmene. Sterke, brede og representative hovedorganisasjoner er en forutsetning for et reelt fungerende trepartssamarbeid på nasjonalt nivå, og er nødvendig for at arbeidstakerne skal ha sin berettigede innflytelse over egne vilkår og arbeidslivets utvikling.

Forbundene i YS organiserer arbeidstakere i hele bredden av arbeidslivet. Det er avgjørende for oss at arbeidstakerne sikres en god lønnsutvikling og at de får sin del av verdiskapningen. I over 100 år har vi gjennom dialog og forhandlinger utviklet et arbeidsliv som i dag gir de aller fleste gode og trygge jobber, og et godt og balansert liv. YS skal fortsatt bidra til å ivareta og utvikle et inkluderende, nyskapende og rettferdig arbeidsliv.

Vi opplever nå en verden og et arbeidsliv i stadig endring. Klimaendringer, teknologiutvikling, pandemi og krig i Europa utfordrer måten vi jobber på og hvordan vi lever våre liv på. På verdensbasis er demokratiske prinsipper på vikende front, mens populisme, konspirasjonsteorier og "fake news" truer tilliten mellom mennesker og aktører i arbeids- og samfunnsliv. YS er en organisasjon som respekterer og forsøker å forene mangfoldet av synspunkter innenfor demokratiske rammer, og består av medlemsforbund med en sterk skepsis til ideologisk ensretting.

Når arbeids- og samfunnslivet endres, må også YS omstille seg. YS er den hovedorganisasjonen som har størst bredde og representerer hele arbeidslivet. For å møte de nye utfordringene og sikre større gjennomslagskraft på vegne av medlemmene, vil YS kontinuerlig utvikle en stadig mer moderne og fremtidsrettet hovedorganisasjon.

Dette politiske programmet omtaler kjerneoppgavene og utfordringene i arbeidslivet og hvordan YS mener disse bør løses. Programmet vil være gyldig for kongressperioden 2022-2026. I tillegg har YS utviklet politiske dokumenter som omtaler mer spesifikke temaområder, og som oppdateres ved behov.

Ansvar for et trygt og seriøst arbeidsliv

Globaliseringen, klimaendringer og ny teknologi endrer også det norske arbeidslivet. Derfor skal vi jobbe for rettferdig grønn omstilling, styrking av det seriøse arbeidslivet og rett til læring og kompetanseutvikling for alle.

Lov- og avtaleverket er rammen for det trygge arbeidslivet. Faste heltidsstillinger hos én arbeidsgiver skal fortsatt være hovedregelen i norsk arbeidsliv. Lavlønnskonkurransen og løs tilknytning av arbeidskraft må ikke få fotfeste. Ingen arbeidsgivere skal kunne organisere seg bort fra arbeidsgiveransvaret. Derfor må lovverket styrkes, og det må legges til rette for et organisert arbeidsliv forankret i tariffavtaler. Avtaleverket sikrer arbeidstakerne medvirkning og medbestemmelse gjennom sine tillitsvalgte.

YS skal:

- Arbeide for at flere virksomheter inngår tariffavtale og legger til rette for partssamarbeid og utøvelse av rollen som tillitsvalgt.
- Forsterke arbeidet mot svart økonomi og kreve at arbeidslivskriminalitet blir effektivt bekjempet.
- Være en pådriver for etablering av treparts bransjeprogrammer i flere bransjer der sosial dumping og arbeidslivskriminalitet er utbredt.

Den norske modellen sikrer arbeidstakernes del av verdiskapingen

Det norske trepartssamarbeidet har gjennom nesten 100 år vist seg å være det mest effektive virkemiddelet for å skape bærekraftig og langsiktig utvikling for samfunnet. Det norske arbeidslivet, der arbeidstakere og arbeidsgivere gjennom forhandlinger finner løsninger over tid, tjener oss alle. Sammenligner vi Norge og Norden med landene rundt oss, har vi små forskjeller, høy grad av tillit og et trygt arbeidsliv. Det er dette som er den norske arbeidslivsmodellen. Den er en viktig forutsetning for velstand og økonomisk vekst.

Mer enn noen gang trengs et vern om vårt demokrati og det samarbeidet vi har utviklet i arbeidslivet. Treparsssamarbeidet har vært en viktig forutsetning for et nærings- og arbeidsliv som har vist omstillingsevne. Nå må dette samarbeidet styrkes for å møte den nye sikkerhetspolitiske situasjonen, for å beholde en bærekraftig velferdsstat og for å lykkes med en rettferdig grønn omstilling.

Partssamarbeidet sentralt og lokalt mellom tillitsvalgt og arbeidsgivere er den beste måten å sikre en ansvarlig fordeling av verdiskapingen. Dette samarbeidet må ikke forvitre. YS støtter opp om frontfagsmodellen og mener den har vært avgjørende for å sikre en jevn inntektsutvikling. Frontfagsmodellen har ivaretatt konkurranseutsatt sektors behov for å ha en lønnsvekst som tar hensyn til vår åpne økonomi. Modellen har slik bidratt til utviklingen av det velferdssamfunnet vi har i dag.

YS ønsker å bidra til at det fortsatt skal være konkurransetsatt sektor som skal forhandle først. Frontfagsmodellen må imidlertid verken være et gulv eller et tak i lønnsdannelsen, men en velbegrunnet norm over tid. For å sikre legitimitet må det være rom for å drøfte både praktisering av modellen og sammensetning av frontfaget. Ansvar for å legge til rette for et konkurransedyktig næringsliv kan ikke bare legges over på arbeidstakerne. Tilliten til frontfagsmodellen er også avhengig av at toppledere og eiere utviser mer moderasjon enn hva vi har sett de siste årene. Like viktig er det at myndighetene også med andre grep arbeider for et samfunn uten store forskjeller.

YS skal:

- Bidra til et enda mer forpliktende trepartssamarbeid, og påse at resultatene av trepartssamarbeidet blir fulgt opp i praksis.
- Være en aktiv bidragsyter på vegne av YS-fellesskapet i debatten om frontfagsmodellens utvikling.
- Sammen med forbundene sikre medlemmene deres rettmessige andel av verdiskapingen.
- Kreve reelle forhandlinger og reell medbestemmelse på den enkelte arbeidsplass.
- Være en pådriver for å øke organisasjonsgraden i arbeidslivet.

YS skal spille en sentral rolle i det grønne skiftet

Klimaendringene er den største utfordringen menneskeheten står overfor. Å stanse klimaendringer og tilpasse oss til de skadene som allerede har skjedd vil være den viktigste politiske oppgaven de neste tiårene. Prosessen med å oppnå en tilstrekkelig reduksjon i utslipp vil føre til store endringer i hele arbeidslivet, både i Norge og internasjonalt. Det grønne skiftet kan imidlertid også skape og utvikle nye arbeidsplasser. Dette gir oss muligheter til å utvikle ny teknologi og nye konkurransedyktige virksomheter.

Arbeidstakernes organisasjoner må ha en sentral rolle i det grønne skiftet. Omstillingen skal være rettferdig, slik at ikke grupper eller enkeltmennesker får unødvendig store belastninger. Dagens mekanismer for samarbeid i arbeidslivet skal tas aktivt i bruk. Tillitsvalgte må involveres og sikres reell medbestemmelse i arbeidet med bærekraft og grønn omstilling.

YS skal være den hovedorganisasjonen som forstår og tar på alvor de utfordringer og muligheter som klimatrusselen gir arbeidslivet. Vi skal bidra til at FNs bærekraftsmål og målene i Parisavtalen nås. Klimaendringer vil ha betydelige konsekvenser for arbeidstakerne, og YS skal ivareta medlemmenes interesser i denne omstillingen. Tariffavtalene er viktige verktøy for å sikre samarbeid og medvirkning for et mer bærekraftig arbeidsliv.

YS skal:

- Være en drivkraft for en rettferdig grønn omstilling av arbeidslivet
- Utvikle grønne tariffavtaler med konkrete klima- og miljøtiltak.
- Bidra til at det utvikles nye bærekraftige virksomheter og arbeidsplasser

Sikre velferdsstaten i årene fremover

Arbeid gir tilgang til viktige fellesskap, og gir muligheter til å bidra til fellesskapet. Å få flere i jobb reduserer forskjeller og sikrer økonomisk trygghet for den enkelte. Det er også nødvendig for å finansiere vår felles velferd i årene fremover.

Arbeidskraften er samfunnets viktigste ressurs, og står for 3/4 av nasjonalformuen vår. Behovet for kvalifisert arbeidskraft vil øke fremover, og den enkelte må sikres tilstrekkelig kompetanse for å møte denne utviklingen. Vi må satse på å gjøre inngangen til arbeidslivet lettere og redusere frafallet.

Alle som har arbeidsevne bør få reell mulighet til å jobbe. Et godt arbeidsmiljø er en forutsetning for et godt arbeidsliv for alle. YS skal jobbe for et inkluderende arbeidsliv der hver enkelt kan bruke sine evner og krefter. Arbeidslivet skal inkludere utsatte grupper og tilrettelegge for forskjellige livsfaser. Velferdstjenestene skal tilrettelegge for høy yrkesaktivitet. Både kvinner og menn skal ha fullverdig tilknytning til arbeidslivet. Arbeidstakere skal ikke utsettes for lønnsforskjeller som følge av fødsler, omsorgsarbeid og permisjoner.

Mangfold er positivt for arbeidslivet. Arbeidsplassen er en viktig arena for inkludering i det norske samfunnet. Raskere integrering av flyktninger og innvandrere i arbeidslivet styrker velferdsstatens bærekraft.

YS skal bidra til å sikre en bærekraftig folketrygd i årene fremover. Vi stiller oss bak prinsippene for pensjonsreformen. Et viktig prinsipp er at alle år i arbeidslivet skal gi opptjening i folketrygden. Samfunnet har et stort og økende behov for erfaren arbeidskraft, og både kompetansepolitikken og pensjonssystemet må sørge for at eldre arbeidstakere kan stå lenger i jobb for å kompensere for levealdersjustering i folketrygden. Pensjonssystemet må likebehandle kvinner og menn.

Velferdsstaten forutsetter også at skatter og avgifter sikrer tilstrekkelige inntekter. Skattesystemet må være rettferdig og det må være enkelt å følge reglene. Et bredere og mer rettferdig skattegrunnlag avhenger av at alle bidrar til fellesskapet. Det er nødvendig å forsterke arbeidet mot skatteunndragelser og svart økonomi. Skatteregimet og de økonomiske ordningene må i sum understøtte arbeidslinja. Det skal alltid lønne seg å jobbe, også for personer med svært nedsatt arbeidsevne. For de som av helsemessige årsaker ikke har denne muligheten, må det opprettholdes et godt sosialt sikkerhetsnett.

Det haster med å utvikle forpliktende internasjonale regler for å motvirke skatteunndragelser og hindre internasjonale selskaper å flytte overskudd og inntekter mellom land. Verdier som skapes i Norge må skattlegges her, og vi må aktivt støtte OECDs arbeid med en felles skattemodell for digitale plattformer.

YS skal:

- Være en aktiv aktør i arbeidet for et mer inkluderende arbeidsliv.
- Bidra i trepartssamarbeidets satsing på likestilling og et heltidsløft i arbeidslivet.
- Kreve forsterket innsats mot skatteunndragelser.
- Bruke sitt internasjonale nettverk for å styrke arbeidet med beskatning av internasjonale selskaper.

Rett til livslang læring

Livslang læring støtter opp under arbeidslinja og sikrer at flere kan stå lenger i jobben. Mange har behov for å styrke sine digitale ferdigheter. Alle må få reell mulighet til å oppdatere sin kompetanse i løpet av yrkeslivet, og få tilstrekkelig tid til dette i arbeidstiden.

Arbeidslivets behov må få større vekt ved dimensjonering og tilrettelegging av utdanningstilbudet. Etter- og videreutdanningstilbud ved fagskoler, høyskoler og universiteter gir flere muligheter til å fylle på med formell kompetanse. Opplærings- og utdanningstilbud må også tilbys i moduler og digitalt.

Arbeidsplassen må styrkes som læringsarena, også fordi arbeidslivet gir muligheter for viktig uformell læring. Mange har lang og variert yrkeserfaring, men lite dokumentasjon på den kompetansen de har fått gjennom opplæring og læring på jobben. Både i omstillingsprosesser, ved bytte av jobb og ved videre formell utdanning, er det viktig å få synliggjort og dokumentert denne kompetansen. Derfor må vi utvikle gode metoder for kartlegging, vurdering og dokumentasjon av slik realkompetanse.

Økte krav til utdanning og formell kompetanse er utfordrende for alle som ikke har tilbrakt mange år på skolebenken. Også flyktninger og andre som skal inn på det norske arbeidsmarkedet uten nødvendige kunnskaper eller godkjent formell kompetanse, må få tilbud om tilrettelagt grunnopplæring, gjerne i kombinasjon med arbeid. Alle kvalifiserte lærlinger må få tilbud om læreplass.

YS skal:

- Kreve en langtidsplan for livslang læring som skal utvikles av myndighetene i samarbeid med partene i arbeidslivet.
- Arbeide for et kollektivt kompetansefond for etter- og videreutdanning til støtte for kompetansetiltak i regi av partene i arbeidslivet.
- Kreve at det etableres et nasjonalt system for realkompetansevurdering der kompetanse blir kartlagt, vurdert og dokumentert for bruk i hele utdanningssystemet og i arbeidslivet.

Teknologiutviklingen skal bidra til et godt arbeidsliv

Ny teknologi preger og endrer samfunns- og arbeidslivet, og gir store muligheter for samfunnet og den enkelte. Teknologiutviklingen skal brukes og styres til det beste for mennesker og samfunn. Riktig bruk av teknologien gir oss mer fleksibilitet, bedre tilpassede varer og tjenester, en god og effektiv velferdsstat og bedre verktøy til å løse nye utfordringer. Vi står samtidig overfor endringer som kan påvirke arbeidstakerne negativt. Kunstig intelligens kan gi nye utfordringer når det gjelder overvåkning og diskriminering av arbeidstakere.

YS mener at arbeidsgivere har ansvar for å videreutvikle ansattes kompetanse når bedriftene går gjennom en teknologisk endring. Tillitsvalgte skal ha medbestemmelse ved innføring av ny teknologi og beslutninger som gjelder digitalisering i virksomheten. Digitalisering gir nye muligheter for å redusere pendling og sikre desentralisert bosetting. Lov- og avtaleverket skal regulere forholdene rundt fjernarbeid.

YS skal:

- Kreve at arbeidstakere står godt rustet i møte med teknologisk omstilling og tilbys videreutdanning.
- Arbeide for at digital sikkerhet i samfunnet styrkes.
- Motvirke unødig overvåkning og kontroll i arbeidslivet.

Forutsigbarhet og beredskap i en ustabil verden

Den globale sikkerhetssituasjonen, frykt for nye pandemier og naturskader etter klimaendringene stiller langt større krav til samfunnsberedskap enn tidligere. YS vil følge myndighetenes arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap tett, og synliggjøre det organiserte arbeidslivets innsats i samfunnets beredskap.

Håndteringen av koronapandemien viste styrken i den norske samarbeidsmodellen. Med felles kriseforståelse ble det mobilisert til en nasjonal dugnad med økonomiske sikringsordninger for ansatte og virksomheter. Vi kom oss godt gjennom krisen, og kan bruke erfaringene til å møte senere kriser.

Den teknologiske utviklingen må bidra til rask omstilling mot et bærekraftig lavutslippssamfunn. Utvikling av nye grønne virksomheter og arbeidsplasser gir behov for mer ren energi. Sikkerhetssituasjonen etter Russlands angrep på Ukraina bidrar til behovet for nytenkning om norsk energipolitikk. Energipolitikken må sikre tilgangen til fornybar kraft for industri og forbrukere, og samtidig balansere hensynene til beredskap og grønn omstilling.

Handels- og forsvarssamarbeidet i Europa er endret etter Russlands invasjon i Ukraina. Dette får betydning for vårt forhold til samarbeidet i Europa; vi må samarbeide mer og bedre. Samtidig viser erfaringer med Norges praktisering av EØS-avtalen at det har vært manglende kunnskap

om hvordan avtalen skal forstås. YS skal bidra med å øke kunnskapen om avtalens handlingsrom og begrensninger, og være en aktiv deltaker i den nye europadebatten.

YS skal:

- Kreve styrket norsk beredskap for å møte samfunnets sårbarhet, matvaresikkerhet, infrastruktur, arbeidsplasser og andre kritiske funksjoner.
- Bidra med kunnskap og vurderinger basert på hvilken tilknytning og relasjon til EU som kan tjene våre medlemmer. Uavhengig av institusjonelle rammer skal YS arbeide for mer og bedre samarbeid i Europa.

Internasjonal solidaritet

Norge skal være en internasjonal pådriver for demokratiutvikling, menneskerettigheter, likestilling, miljø og fattigdomsbekjempelse. Bærekraft og sosiale standarder skal innarbeides i alle handelsavtaler.

Den norske utviklingspolitikken skal legge til grunn et krav om fagforeningsfrihet og økt forsvar av fagforeningsledere. Det globale trepartssamarbeidet i arbeidslivet skjer i FN-organet ILO. Det har stor betydning at ILO-konvensjoner ratifiseres og etterleves. YS krever at det ikke inngås handelsavtaler med land som bryter grunnleggende ILO-konvensjoner. Flernasjonale og globale handelsavtaler skal respektere grunnleggende arbeidstakerrettigheter.

YS skal:

- Arbeide for at grunnleggende arbeidstakerrettigheter respekteres i et stadig mer internasjonalt arbeidsliv.
- Kreve at det stilles krav til internasjonale aktører som leverer tjenester og varer i Norge om å følge nasjonale og internasjonale lover og regler.
- Ha en aktiv pådriverrolle i det nordiske, europeiske og globale fagforenings- og trepartssamarbeidet.